

معرفی کتاب

کتاب "دانش و روش‌های کاربردی رفتار درمانی شناختی"، ترجمه کتاب Science and Practice in Cognitive Behavior Therapy (1997) به ویراستاری دیوید کلارک و کریستوفر فریورن است. این کتاب به پاس تلاش‌های عظیم مایکل گلدنر (Michael Golder) در زمینه تحقیق و آموزش روان‌پزشکی نگاشته شده است. ویراستار اول این کتاب، پروفیسور دیوید کلارک، استاد روان‌شناسی بالینی دانشگاه آکسفورد انگلستان بوده است که از سپتامبر ۲۰۰۰ به عنوان رئیس گروه روان‌شناسی، در انستیتو روان‌پزشکی لندن، جانشین پروفیسور جفری گری (که اینک بازنشست شده است) گردید. ورود او به انستیتو روان‌پزشکی لندن، با استقبال بی‌سابقه‌ای روبه رو شد و مؤسسه‌ای مانند بنیاد ولکام (Wellcome) بودجه‌های عظیمی برای نوسازی گروه مذکور در اختیارش قرار دادند. اینک او و همکارانش (که اکثراً از آکسفورد و کمبریج به او پیوسته‌اند)، با دسترسی به دو پایگاه بزرگ بالینی (بیمارستان‌های روانی مادزلی و بتلهم) و هدایت پژوهش‌های شناختی-رفتاری جدید می‌توانند نویدبخش پیشرفت‌های مهمی در این زمینه باشند.

درمان شناختی-رفتاری، در مدتی نسبتاً کوتاه، به یکی از علوم پیشرو در اکثر کشورهای باختر زمین تبدیل شده است. در واقع، گیرایی بیشتر و توفیق درمان شناختی-رفتاری مرهون پیوند تنگاتنگی است که میان علم (دانش) و عمل (روش) برقرار گردیده و همین ویژگی موجب تأثیرگذاری جنبش درمان رفتاری-شناختی شده است. این کتاب که در دو بخش سامان داده شده است، پیوندهای بارزی میان دانش و روش‌های کاربردی در درمان شناختی-رفتاری نوین برقرار می‌سازد. بخش اول شامل پنج فصل است که به موضوعات فراگیر نظری نظیر رشد و تحول (تکامل) درمان شناختی-رفتاری، پیوند دو سویه دانش و روش، چگونگی ارتباط شناخت و عاطفه و ارزشیابی و فراگیر شدن درمان‌های شناختی-رفتاری می‌پردازد و بخش دوم به اختلال‌های خاص نظیر اختلال آسیمیگی، اجتماع هراسی، اختلال وسواس فکری-عملی، اختلال‌های خوردن، مسائل جنسی، افسردگی، اقدام به خودکشی، خودبیمارانگاری، بیماری‌های قلبی-عروقی، سینه درد غیر معمول، خستگی مزمن و مسئله گشایی در مراقبت‌های اولیه نظر دارد

Science and Practice of Cognitive Behaviour Therapy

David M. Clark & Christopher
G. Fairburn
Oxford University Press, 1997

ترجمه دکتر حسین کاویانی

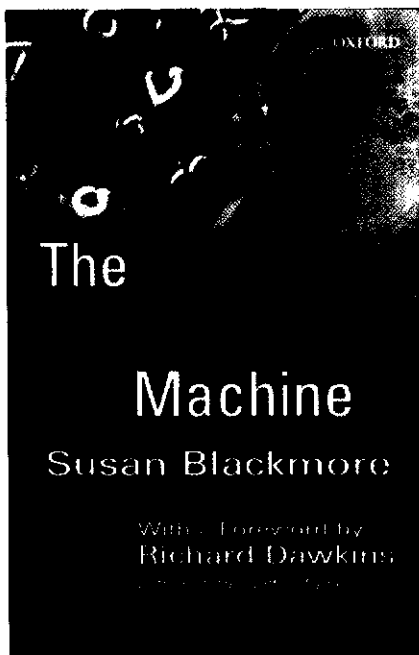
معرفی کتاب

کتاب "ماشین مِم" توسط سوزان بلک مور، روان‌شناس انگلیسی، تألیف گردیده است. بلک‌مور فعالیت علمی خود را با مطالعه در زمینه پاراپسیکولوژی و پدیده‌های فراطبیعی (paranormal) آغاز نمود. بعد از مدتی در این مورد شک کرد و علاقه او بیشتر معطوف به این گردید که اصولاً چرا مردم به این گونه امور رو می‌آورند. وی به دلیل بیماری، که در مقدمه کتاب توضیح داده شده است، مدتی فعالیت کاری خود را رها کرد و صرفاً به مطالعه پرداخت. به گفته خود وی کتاب‌های داو کینز (Dawkins) و دنس (Dennett) در این دوره بر او اثرگذار بوده و مفهوم مِم‌ها را مجدداً برای وی برجسته نموده است.

این اثر شاید یکی از بهترین تألیفات در زمینه "مِم‌ها" باشد. بلک‌مور با بحث کوتاهی، از داروین‌سم شروع و نظریه «ژن‌های خودخواه» داو کینز را به زبانی بسیار روان بازگویی می‌کند. به ادعای داو کینز در تکامل موجودات یک عامل تکثیر یابنده (replicator) وجود دارد که برای تکثیر و بقای خود از ناقل (vehicle) سود می‌برد. در واقع ناقل توسط عامل تکثیر یابنده مورد بهره‌برداری و حتی سوءاستفاده قرار می‌گیرد. آنچه مهم است، ازدیاد و تکثیر عامل اخیر است و ناقل هر قدر هم در خدمت عامل تکثیر یابنده باشد، باز در مقابل آن، ارزش ذاتی ندارد و فناشدنی است. او مولکول DNA و ژن‌ها را عوامل تکثیر یابنده می‌داند که از بدن جانداران به عنوان ناقل استفاده می‌کنند. رقابت، بین جانداران و ارگانیسم‌ها نیست (برخلاف آنچه داروین در ابتدا تصور می‌کرد)؛ بلکه بین عوامل تکثیر یابنده (ژن‌ها در این مورد) است. هدف تکثیر ژنهاست؛ اگرچه به قیمت نابودی ناقل‌ها تمام شود. داو کینز در کتاب «ژن‌های خودخواه» این مسئله را به تفصیل شرح داده است. او در پایان کتاب اشاره می‌کند که ژن‌ها تنها عوامل تکثیر یابنده جهان نیستند و عوامل دیگری نیز می‌توانند نوعی تکثیر یابنده (replicator) باشند.

در این مرحله است که فکر یا نظریه مِم‌ها شکل می‌گیرد. اگر فکر، رفتار، صفت و یا هر پدیده دیگری دارای سه صفت تنوع (variation)، انتقال به غیر و محفوظ ماندن (heredity یا retention) و مورد انتخاب واقع شدن (selection) باشد، می‌تواند مانند ژن‌ها در فرایند تکامل وارد شود. او این عناصر یا واحدهای غیر بیولوژیک را "مِم" می‌نامد. اصطلاحی که از Mimeme (تقلید) یونانی اخذ و اخیراً وارد فرهنگ اکسفورد نیز شده است.

روش تکثیر مِم‌ها به طور عمده تقلید و یادگیری اجتماعی است. تصور کنید عده‌ای یاد بگیرند که با زدن سنگ جاندار را شکار کنند (تنوع)، سپس الگوی این رفتار محفوظ

The Meme Machine

Susan Blackmore
Oxford University Press, 1999

بماند و تکثیر یابد؛ یعنی به فرزندان منتقل شود (توارث یا انتقال عمودی) یا به هموعان (انتقال افقی) سرایت کند. اگر دارا بودن این رفتار در مقایسه با نداشتن آن یک مزیت انطباقی باشد؛ یعنی باعث بقا گردد، می‌تواند مانند ژن‌ها عمل کند و تمامی قوانین تکامل درباره آنها نیز صادق باشد. این در واقع اساس نظریه مِم‌ها یا علم نوظهور "memetics" است. نباید فراموش کرد که همانند ژن‌های خودخواه، مِم‌ها نیز خودخواه هستند و تلاش (اگر اصطلاح درستی باشد، زیرا تلاشی در کار نیست و صرفاً یک فرایند است) نه در جهت حفظ ناقلان خود (موجوداتی که آن رفتار را انجام می‌دهند)؛ بلکه صرفاً بقای خود است. این تلاش گاهی با حفظ ناقل همسوست و گاهی نیز نیست. به بیان بلک‌مور فرهنگ‌ها، زبان، سنت‌ها و باورها همگی مِم هستند و از آنجا که راه تکثیر مِم‌ها یادگیری اجتماعی یا تقلید است، این مسئله در علم رفتار جایگاه برجسته‌ای می‌یابد. مِم‌ها را باید یک جاندار از دیگری یاد بگیرد والا تکثیر آنها ممکن نیست.

به عقیده بلک‌مور با ظهور توانایی تقلید کردن در جانداران، به ناگاه مِم‌ها اهمیت می‌یابند. در چنین شرایطی اقتدار بلامنازع ژن‌ها حذف می‌شود و عواملی به نام فرهنگ، باور، سنت و ... در مقابل آن قدامت می‌کنند. عواملی که از مکانیسم مشابهی برای رقابت و تحول پیروی می‌کند.

مِم‌ها به سان ویروس از یک مغز به مغز دیگر حرکت می‌کنند و مانند آنها که می‌توانند مخرب یا مفید واقع شوند (ولی در هر حال هدف آنها تکثیر خود است) زیاد می‌شوند. شاید مفهوم مِم با «ویروس ذهن» (Virus of the Mind) ریچارد برودی (Brodie) شبیه باشد. برودی در کتابی به همین نام، افکار، باورها و فرهنگ را بسان ویروس قلمداد می‌کند که از موجودی به موجود دیگر می‌رود و از سیستم بدنی او برای تکثیر خود استفاده می‌کند.

توانایی بلک‌مور در ارائه مطالب به خواننده غیر متخصص کم نظیر است. متن کتاب او در مقایسه با کتاب‌های داو کینز، که بر این کتاب نیز مقدمه‌ای نوشته است، بسیار روان و جذاب است. بلک‌مور در تمام کتاب سعی دارد از نظریه مِم‌ها دفاع کند. با وجود آنکه افراد برجسته‌ای چون استفان جی گولد (Gould) مِم‌ها را یک استعاره بی‌معنی (meaningless metaphore) نامیده‌اند و بسیاری آن را به عنوان یک نظریه به رسمیت نمی‌شناسند، با این حال نگاه کردن به دنیا از منظر مِم‌ها بدیع و خلاق است. شاید مِم‌ها را بتوان نوع دیگر "دیدن دنیا" قلمداد کرد؛ دیدنی که جالب و تفکر برانگیز است.

پرتال جامع علوم انسانی

معرفی کتاب

Psychology of Intelligence Analysis

Richard J. Heuer
Center for the Study of
Intelligence, 1999

ترجمه دکتر جواد علاقبندراد

کتاب "روانشناسی تحلیل اطلاعات"، در اصل، برای تحلیل گران اطلاعاتی آمریکا نوشته شده است. این کتاب در برگیرنده مجموعه مقالاتی در زمینه روانشناسی شناختی است. اگرچه کتاب برای متخصصان نوشته شده؛ اما به دلیل نگارش روان و محتوای آن برای خواننده غیر حرفه‌ای نیز جذاب است. تلاش نویسنده بر آن است که یافته‌های دهه‌های اخیر روانشناسی شناختی و اجتماعی را به نوعی به حوزه عمل نزدیک و از آن برای تقویت قدرت تحلیل مأموران امنیتی و اطلاعاتی استفاده کند. در لابه لای متن روان آن به مثال‌های متعددی که اکثراً بر نتایج مطالعات کلیدی در حوزه روانشناسی تکیه دارند، اشاره شده است. این روش بر جذابیت کتاب در نزد عموم افزوده است.

در فصل دوم، ادراک و خطاهای آن مورد بحث قرار گرفته است. مثال‌های آن همان مثال‌های شایع خطاهای حسی می‌باشد؛ اما در هر مثال مرتباً بر این اصل تأکید شده که اطلاعات آن گونه که می‌نمایند نیستند و اهمیت این مسئله به تحلیل گران اطلاعاتی گوشزد شده است. در فصل بعدی کتاب به مسئله حافظه، قطعه‌بندی (chunking) راه‌های افزایش توان به خاطر سپاری و همچنین خطاهای حافظه اشاره شده است. در فصل ۴ و ۵ تصمیم‌گیری و انتخاب (decision making) و الگوهای مختلف آن هدف بحث است. از آنجا که روند کلی کتاب تأکید بر خطاهای شناختی و آموزش اجتناب از آنهاست، این فصل نیز از این قاعده مستثنی نیست. سوگیری در تصمیم‌گیری و حتی اثر مخربی که گاهی از داشتن اطلاعات بیش از حد ناشی می‌گردد، در این دو فصل تحلیل شده است.

شاید خواندنی‌ترین فصل کتاب، فصل ششم یا «حفظ دید بی‌طرفانه» باشد: «شکست‌های اطلاعاتی فاحش معمولاً ناشی از شکست در جمع‌آوری اطلاعات نیست، بلکه شکست در تحلیل است که عامل اصلی می‌باشد. اطلاعات مهم غالباً فاقد ارزش تلقی شده و دچار سوء تعبیر، بی‌توجهی، طرد شدن یا نادیده گرفتن می‌گردد...»

در این فصل با تحلیل خطاهای عمده اطلاعاتی نقش افکار کلیشه‌ای، تفکر سوگیری شده و عدم خلاقیت در آن، به بحث گذاشته شده است. چندین معما و مسئله فکری نیز بر جذابیت این فصل می‌افزاید. نویسنده دلیل ناتوانی در حل بسیاری از معماها را فکر کلیشه‌ای و گیرافتادن در قالب می‌داند و نشان می‌دهد که وقتی طرح‌واره شکسته می‌شود، جواب معماها چه راحت به دست می‌آیند.

به دلیل سادگی، این کتاب برای خواننده بدون زمینه نیز قابل استفاده است. البته تلاش برای قابل فهم نمودن، قطعاً از سطح علمی کتاب کاسته است و آن را به قالب کتاب‌های پُرفروش روان‌شناسی نزدیک کرده است. در مجموع این کتاب به علاقه‌مندانی که سابقه مطالعه در روان‌شناسی شناختی یا اجتماعی ندارند و تاکنون کتاب‌های درسی این رشته‌ها را نخوانده‌اند توصیه می‌گردد. مثال‌های سیاسی آن برای علاقه‌مندان به علوم سیاسی نیز جالب توجه است. این کتاب ۱۸۰ صفحه‌ای را دکتر جواد علاقی‌نادراد به تازگی به زبان فارسی ترجمه کرده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

معرفی کتاب

Psychology in Organizations

The Social Identity Approach

S. Alexander Haslam

Psychology in Organizations

S. Alexander Haslam
Athenaem Press, 2001

کتاب "روانشناسی در سازمان‌ها" کتابی است نوشته الکساندر هسلاام از دانشگاه ملی استرالیا که در سال ۲۰۰۱ به چاپ رسیده است. این اثر به شناخت‌ها و رفتارهای انسان در گروه‌ها و محیط‌های سازمان یافته می‌پردازد. هسلاام در این کتاب از منابع و مآخذ متعددی استفاده کرده و آن را به شکل یک کتاب درسی (textbook) جامع ارائه نموده است. تقابل هویت فردی با هویت سازمانی و گروهی افراد در جای جای کتاب مورد نقد قرار می‌گیرد. کتاب با تبیین «رویکرد هویت اجتماعی» (social identity approach) آغاز می‌شود. بر اساس این رویکرد، هر قدر هویت اجتماعی انسان‌ها برجسته‌تر باشد، رفتار از حالت بین فردی خارج می‌شود و جنبه بین گروهی (intergroup) می‌یابد. در چنین شرایطی آنچه بیرون گروه است، همگون و یکسان درک می‌شود و غیر خودی‌ها همگی شبیه یکدیگر دیده می‌شوند. در حالی که در حالت نقصان هویت اجتماعی، غیر خودی‌ها از یکدیگر متمایز می‌شوند و با آنها برخورد چندگانه صورت می‌گیرد. تاجفیل (Tajfel) در مطالعات کلاسیک خود نشان داد که حتی با حداقل لوازم و امور مشترک، نوعی هویت اجتماعی خلق و باعث سوگیری در شناخت و رفتار و ترجیح خودی‌ها (ingroup favoritism) می‌گردد. در کنار رویکرد هویت اجتماعی، هسلاام به توضیح مدلی مشابه، به نام رویکرد طبقه‌بندی یا دسته‌بندی خود (self-categorization) می‌پردازد: هر قدر فرد خود را بیشتر در قالبی، طبقه‌ای یا طرح واره‌ای (self-stereotyping) درک کند و از وجود خود دور شود (depersonalization)، هویت اجتماعی او برجسته‌تر می‌شود. البته اینکه خود را در کدام قالب طبقه‌بندی می‌کنیم، به سطح انتزاع باز می‌گردد. در مجموع ۲ فصل اول کتاب، تبیین روان‌شناختی هویت گروهی است که به شیوه‌ای ماهرانه ارائه گردیده است.

یکی از جذاب‌ترین فصول کتاب فصل انگیزش (motivation) است. چرا انسان‌ها در یک سازمان یا مؤسسه کار می‌کنند؟ دهه اول قرن بیستم به اعتقاد تیلر (Taylor) گرایش طبیعی کارگر در یک سازمان تنبلی و سستی است و تنها عاملی که می‌تواند او را به فعالیت وادارد صرفاً سود مالی و مادی است. به اعتقاد او هرگاه کارگرا مجبور شوند در فعالیت گروهی و به ازای حقوق ثابت کار کنند، فاقد انگیزه می‌شوند و تمایلی به تلاش نشان نمی‌دهند. راه فرار از این معضل ساده است: «بهترین‌ها را انتخاب کن، با آنها به عنوان یک فرد و مستقل از دیگران رفتار کن و تنها بنا به میزان تولید به آنها حقوق بده» (ص ۸۸). ایسن دیدگاه تا به امروز بر بخش وسیعی از مدیریت سازمان‌ها سایه افکنده است؛ اما شواهد

تجربی مؤید آن اندک است. هر چند پاداش فردی در بهبود کار مؤثر است اما بسیاری از نمونه‌ها و مطالعات نشان می‌دهند که در بعضی مواقع رابطه مستقیمی بین تلاش و پاداش وجود ندارد و برخی تلاش‌ها با هیچ‌گونه انگیزه مالی قابل توجهی نیستند.

در ادامه کتاب، دیدگاه‌ها و طبقه‌بندی مک‌گرگور (McGregor) مورد بررسی قرار می‌گیرند. مک‌گرگور تفسیر سنتی تیلر را تئوری ایکس (Theory X) می‌داند. این تئوری معتقد است که یک فرد متعارف (الف) از کار بیزار است و سعی در فرار از آن دارد (ب) به ناچار اکثر مردم می‌بایستی با فشار یا زور به کار وادار شوند و (ج) اکثر کارگران و شاغلان به دنبال گریز از مسئولیت و گذران زندگی بی‌دغدغه هستند. مک‌گرگور معتقد است که این تئوری تنها در شرایط خاصی صادق است (مانند نظام ارباب رعیتی) و درک انگیزش انسان‌ها با پیش فرض‌هایی عکس تئوری ایکس بسیار راحت‌تر است. او تئوری جدید را تئوری ایگرگ (Theory Y) نامید. بنا بر این نظریه، تلاش نیز بسان بازی و استراحت امری طبیعی است. انسان‌ها با خویشتنداری و کنترل خود سعی می‌کنند به اهدافی برسند که خود را به آنها متعهد می‌دانند. مسئولیت‌پذیری، خلاقیت و نوع‌آوری در بسیاری از مردم وجود دارد؛ اما زندگی سازمانی جهان معاصر، بسیاری از این نقاط قوت انسان‌ها را کشف نشده و رشد نیافته باقی می‌گذارد.

در ادامه فصل، هسلام به ارائه شواهد عدیده مؤید تئوری Y می‌پردازد. مفهوم خود شکوفایی (self-actualization) مازلو (Maslow)، رشد (growth) آلدرفر (Alderfer) و نیاز به پیشرفت (need for achievement یا nAch) مک‌کلاند (McClelland) که با این تئوری همسو هستند، مکرراً مورد بحث قرار گرفته‌اند.

فصول بعدی کتاب به ارتباطات (communication) و تصمیم‌گیری گروهی و فصل هشتم به مسئله قدرت (power) اختصاص دارد. در این فصل، شکل‌گیری قدرت در گروه‌ها، متغیرهای مرتبط با آن و رویکردهای شناختی در تحلیل آن مورد بحث قرار گرفته است.

مطالعه کتاب روان‌شناسی در سازمان‌ها به افرادی که روان‌شناسی اجتماعی علاقمندند و خواستار اثری عمیق‌تر از کتاب‌های درسی متعارف این رشته در زمینه رفتار سازمانی هستند، توصیه می‌شود. متن اصلی کتاب مشتمل بر ۳۱۲ صفحه است که استفاده فراگیر از نمودارهای شماتیک، آن را خواندنی و قابل فهم‌تر کرده است. این کتاب ضمناً دارای ۵ ضمیمه درباره روان‌سنجی و پرسشنامه‌های مرسوم و همچنین لغت‌نامه در این حوزه از روان‌شناسی است.

پرتال جامع علوم انسانی